Horizon.taal

Jaargang 41 - nummer 237

mei - juni 2009

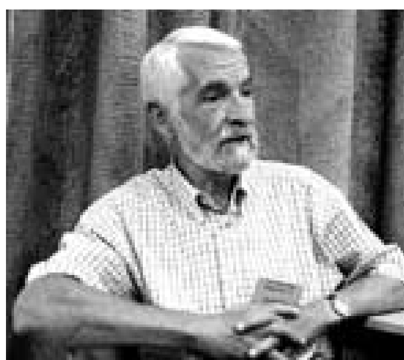

En nian mondon venu nova sento! (p. 11)

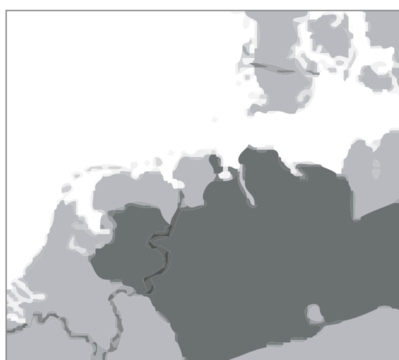

De taalecologie in de Benelux (p. 4)

Raporto pri Sabla Printempo 2009 (p. 10)

www.esperanto.be

HORIZONTAAL

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 41ste jaargang.

Verschijnt de 1ste van elke oneven maand.

Redactie en administratie:

Vlaamse Esperantobond v.z.w.
Frankrijklei 140
2000 Antwerpen
tel.: 03 234 34 00
fax: 03 234 54 33
Epost: horizon.taal#skynet.be
Webstek: http://www.esperanto.be/fel/nl.

Abonnementen: 25,00 EUR

Rekeningen:

t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen: KBC 402-5510531-55
of Fortis 001-2376527-06.

Redactie:

Lode Van de Velde

Medewerkers:

Petro De Smedt, Ivo Durwael, Agnes Geelen, Paul Peeraerts, Roland Rotsaert, André Ruysschaert, Emiel Van Damme, Julia Litvinova, e.a.

Verantwoordelijke uitgever:

Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Advertentietarieven: (alle prijzen zijn in euro)

	1-malig	3-malig*	6-malig*
formaat 1/1:	250	625	1000
formaat 1/2:	150	375	600
formaat 1/3:	110	275	440
formaat 1/4:	80	200	320
formaat 1/6:	55	140	220
formaat 1/12:	30	75	12

* Inlassing van 3x dezelfde advertentie van een door u drukklaar geleverd exemplaar.

Op deze tarieven geldt het BTW-tarief van 21%.

Kleurtoeslag bedraagt 125 euro per kleur en per inlassing.

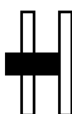

Uitnodiging werkvergadering

De tijd is gekomen dat de Vlaamse Esperantobond zich bezint over de toekomst van de Esperantobeweging in Vlaanderen. Doen we voort zoals we bezig zijn? Slagen we een nieuwe weg in? Of beide? Welke projekten gaan we op touw zetten? Enzovoort.

Daarom is op 20 juni een werkvergadering gepland in het Esperantohuis te Antwerpen.

Geïnteresseerden mogen mee hun mening komen zeggen en meedenken. De vergadering begint om 10 uur.

Voor meer informatie, suggesties, ... mag je een berichtje sturen naar < sekretario#fel.esperanto.be >.

Wil je meepraten over de Esperantobeweging in Vlaanderen?

Bezoek dan ons nieuw forum op internet:
http://esperanto-forum.net

Inhoud

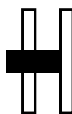

De “Lage Landen” hebben een rijk talenpatrimonium. Afhankelijk van het statuut dat men aan talen en dialecten geeft, zijn er een tiental binnen deze regio, waarvan ongeveer de helft Romaanse en de helft Germaanse. Slechts vier zijn officiële staatstalen (Nederlands, Frans, Duits en Luxemburgs) en een aantal andere hebben een officieel statuut, met Fries als meest prominente. In de tweede en derde bijdrage over de reeks ‘minderheidstalen’ in Horizontaal zullen we de **taalecologie binnen de Benelux** onder de loep nemen, te beginnen met de **Germaanse talen en dialecten**.

De west-Germaanse talen die in de lage landen worden gesproken deelt men over het algemeen als volgt in:

- Nederfrankische of **Nederlandse** dialecten.
- **Nedersaksische** dialecten, ook wel door de sprekers zelf ‘Plat’ genoemd, de westelijke variant van het Nederduits of Platduuts.
- **Fries**.
- **Middelduits** (Ripuarisch en Moezelfrankisch of Luxemburgs).
- **Jiddisch** is van Hoogduitse origine en wordt al eeuwen lang in de Nederlanden gesproken.

De oorsprong van de huidige taaltoestand ligt in de verspreiding van drie belangrijke Germaanse stammen in de Nederlanden: de Friezen, de Saksen en de Franken. Zij brachten elk hun taalvarianten mee die tot op vandaag de taalkaart hebben bepaald. De Friezen waren de eersten van deze stammen die de kustgebieden van de lage landen innamen, tot diep in Vlaanderen. Vanaf de heerschappij van Karel de Grote begonnen de Nederfrankische dialecten in opmars te geraken.

Het Nederfrankisch en het Nedersaksisch zijn zustertalen, in die zin dat ze eigenlijk één aaneensluitend dialectencontinuüm vormen waarbinnen moeilijk een taalgrens valt te onderscheiden. Fries valt buiten dit continuüm. Ondanks het feit dat Nederfrankisch en Nedersaksisch nauw aaneen sloten is er geen gemeenschappelijke standaard ontstaan. Dit had vooral te maken met geopolitieke machtsverhoudingen tussen de Saksisch-sprekende Hanzesteden, de Frankisch-sprekende Nederlanden en wat overbleef van het Hoogduits sprekende Heilig Roomse Rijk. Na de teloorgang van de macht van de Hanzesteden raakte het Nedersaksisch in de verdrukking. Van dan af was het Nederlands, vooral de dialecten van Vlaanderen en Brabant, de toonaangevende handelstaal langsheen de noordelijke kusten. Ook het Hoogduits werd belangrijker en het Nederduits kwam in een tweederangsrol. Fries bleef altijd het buitenbeentje en raakte steeds verder in de verdrukking.

Nederfrankisch / Nederlands

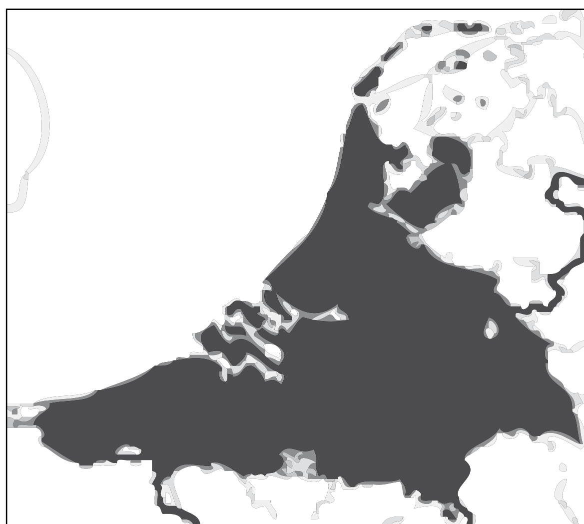

Het Nederlands komt eigenlijk van het Nederfrankisch, de taal meegebracht door de Franken in de streek aan de Noordzee waar nu ongeveer Vlaanderen en een deel van Nederland liggen, maar ook een deel in Duitsland (Kleef en Neder-Rijn).

Het Nederlands heeft wereldwijd zo’n 24 miljoen sprekers (Afrikaans niet meegerekend), waarvan het grootste deel in de Europese lage landen. Binnen wat we vandaag als Nederlands beschouwen (dus zonder het Afrikaans) kunnen we onder meer volgende dialecten onderscheiden: Hollands, West-Vlaams (met ook het Frans Vlaams), Oost-Vlaams, Zeelands en Brabants. Het Limburgs wordt meestal ook als een dialect van het Nederlands beschouwd, maar daar is eigenlijk geen echte consensus over. Limburgs ligt in het overgangsgebied tussen de Nederfrankische en Mid-

denduitse dialecten. Het heeft officiële erkenning als streektaal in Nederland.

Als officiële landstaal van België (Vlaanderen) en Nederland is het Nederlands niet bedreigd (althans niet op de korte termijn). Maar er worden ook dialecten gesproken buiten die landen, met name in Frans Vlaanderen en in de Neder-Rijn.

Frans Vlaams:

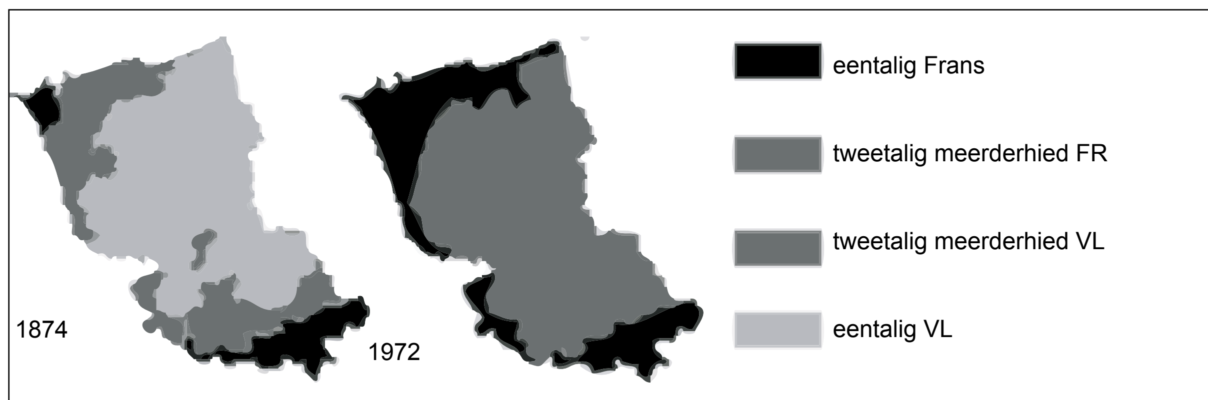

(De regressie van het Frans-Vlaams, op basis van onderzoeken van Johan Winkler (1874) en Alex Vanneste (1972, Ons Erfdeel)

In de Westhoek, thans deel van het Franse departement 'Pas de Calais', wordt nog steeds een variant van het West-Vlaams gesproken, hoewel dit dialect de voorbije eeuwen zwaar in de verdrukking kwam. Het gebied behoort al eeuwen tot Frankrijk, maar pas met de opkomst van industriële kernen kwam de verfransing sterk op gang, zoals onderstaande afbeelding laat zien.

De meeste Nederlandse dialecten zijn sterk naar elkaar toe gegroeid onder invloed van de standaardtaal. Het Frans Vlaams, dat staatkundig geïsoleerd lag van de rest van de Nederlanden, heeft die invloed niet gehad, waardoor deze streektaal nog steeds over een groot patrimonium aan oude woordenschat en uitdrukkingen beschikt die elders in het Nederlandse taalgebied verloren zijn gegaan. De onvoltooid verleden tijd van zwakke werkwoorden gebeurt met het achtervoegsel 'ede', bijvoorbeeld *ik bakkede* (ik bakte). Een ander voorbeeld is de laatste letter 's' in woorden, die in Frans Vlaanderen als 'sj' uitgesproken wordt: vleesj, dansj. En uiteraard spreken ze ook de 'g' als 'h' uit en de 'h' als 'g', zoals in West-Vlaanderen, een typisch verschijnsel dat overigens vroeger veel wijder verspreid was. Er zijn ook nog sterke regionale verschillen, zo zegt men in het Noorden '*meisen*' en in het Zuiden '*meerte*' tegen 'meid'. Enkele jaren geleden verscheen er een woordenboek Frans-Vlaams samengesteld door Cyriel Moeyaert, die een halve eeuw lang het dialect uitvoerig bestudeerd heeft.

Frans Vlaams heeft nu officiële erkenning als streektaal in Frankrijk, maar de achteruitgang lijkt daarmee niet te stoppen. In het onderwijs wordt meestal gekozen voor algemeen Nederlands. Niettegenstaande is er een heropleving van een regionale identiteit. De taal speelt daarbij wel een folkloristische rol, maar het aantal moedertaalsprekers gaat nog steeds achteruit. Er bestaan wel verschillende taal- en cultuurorganisaties die zich bezig houden met het voortbestaan van het Frans Vlaams.

Voorbeeld: een strofe uit een volksliedje, "den oven":

Deur de kracht van nuuzen oven kryg je de gezondheid were
voor diegeene die 't gelooven zy zyn vry van smart en zeer.
Komt alhier, alhier, alhier we gaen jeuder verbakk'n in 'n oven
Komt alhier, alhier, alhier en vreest noch vlamme noch vier.

Nederlands in Duitsland.

De noordelijke Maas-Rijnse dialecten in Duitsland behoren ook tot het Nederlandse taalgebied. Deze strekken zich uit over de Neder-Rijn, Kleef,

het Noorden van Nederlands Limburg en Zuid-Gelderland. Het Kleverlands sluit ook aan bij de Limburgse dialecten, zelfs al heeft het wat meer Brabantse trekken, bijvoorbeeld 'gej' en 'gillie' voor het Limburgse 'dich' (jij) en 'geer' (jullie).

Het Nederlands kende tot de negentiende eeuw een veel groter verspreiding als gevolg van handelsactiviteiten (Nederlandstalige reizende theatergezelschappen trokken zelfs tot in Koningsbergen). De protestantse beweging heeft de taalgrenzen sterk gewijzigd. Nederduitse en Nederlandstalige gebieden waar het lutheranisme ingang vond, sloten zich linguïstisch snel aan bij het Hoogduits (Luthers Bijbelvertaling speelde daar een grote rol in). De gebieden die calvinistisch werden, richtten zich op het Nederlands. Nederlands wordt nu nog steeds onderwezen in een aantal scholen en het Kleverlandse dialect wordt nog steeds gesproken, maar de dialecten verdwijnen langzaam ten voordele van het Duits.

Het statuut van "streektalen":

Fries, Nedersaksisch en Limburgs hebben in Nederland het statuut van streektaal gekregen. Volgens de criteria die onder meer door het 'handvest voor regionale talen of talen van minderheden' van Europa worden gehanteerd, gelden de eerste twee als minderheidstalen, het Limburgs als streektaal. Nederland heeft voor een andere indeling gekozen. Als uitgangspunt wordt de vraag gesteld of een streektaal een wezenlijke historische bijdrage heeft geleverd aan het Algemeen Nederlands (zoals dat over de eeuwen heen is gegroeid). Dit is zeker het geval voor Brabants, Vlaams en Hollands, maar weinig tot niet voor Limburgs, Nedersaksisch en Fries, die altijd in de periferie van het 'kernland' hebben bestaan. Al valt de 'bijdrage' die een dialect aan het algemeen Nederlands heeft gegeven moeilijk statistisch te becijferen.

Nedersaksisch of Nederduits

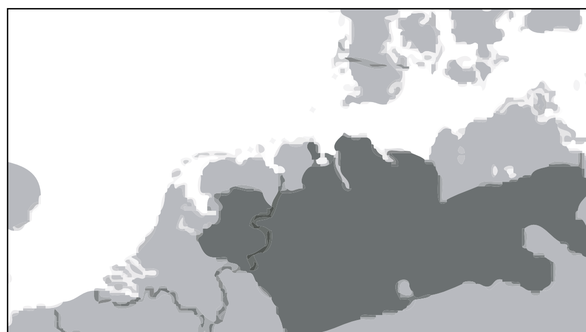

Het Nederduits wordt gesproken in Duitsland en Nederland. Het verschilt sterk van het Hoogduits (waar het standaard Duits op gebaseerd is). Het Nederduits ligt dichter bij het Nederlands, maar staat er naast.
Het Nederduits, of Saksisch, is nu een minderheidstaal in zowel Nederland als Duitsland, maar ooit was het dé bestuurs- en cultuurtaal van de Hanzesteden. Ooit werd het Saksisch gesproken tot in Litouwen en Kaniningrad (Koningsbergen) maar de tweede wereldoorlog heeft de taalgrens ver naar het westen herlegd. Na de Duitse eenmaking in de 19de eeuw heeft het Saksisch de dominante rol moeten prijsgeven aan het Hoogduits. Men schat dat er nu toch nog steeds zo'n twintig miljoen sprekers zijn.

Er bestaat geen geüniformeerde standaard voor het Nederduits/Nedersaksisch. Nedersaksische dialecten zijn nu wel erkend als streektalen in zowel Nederland als Duitsland. Dialectengroepen in Nederland zijn: het Westerkwartiers, Gronings en Noord Drents, Stellingwerfs, Midden Drents, Zuid Drents, Twents, Gelders-Overijsels (met Achterhoeks) en Veluws. In Groningen en Oost-Friesland (Duitsland) zijn er varianten die een sterke invloed van het Fries hebben ondergaan. De naam Nedersaksisch wordt overigens alleen in de taalkunde gebruikt. Er bestaat geen echte Nedersaksische identiteit; meestal noemen de

sprekers hun taal gewoon 'plat' of 'platduuts', wat eerder een pejoratieve benaming is.

Een fragment van "Blief hier!" uit "Landvolk, Achterhooksche Vertelsels" door G.J. Meinen (1881-1934)

BLIEF HIER !

't Is op ne zunnigen zommerzondag.
De rogge hef 't bleuien edaone, maor is nog greun.
In sommige maö, is 't heuigrös al emaeid, in andere steet het nog te wassene met de bonte bloomen der tusschen, in nog andere löp het vee röstig te weidene. Hooge in de loch scheart de zwaalvers hen en waer.

Fries

Fries is een talengroep die sterk met het oud Engels verwant is en ooit langsheen de Noordzeekust werd gesproken vanaf wat nu Vlaanderen is tot aan de Deense grens. Wat doorgaans gewoon als 'het Fries' wordt bestempeld, is eigenlijk Westerlauwer Fries, dat één variant is, naast varianten die in Duitsland worden gesproken. Vroeger werd ten oosten van de rivier Lauwers, in Groningen, het Oosterlauwers gesproken, maar dat is volledig verdwenen ten voordele van Nedersaksische dialecten (*Ostfriesisches Platt)* die soms ook wel, zij het onterecht, *Ostfriesisch* worden genoemd. Het Seeltersk in Saterland is aan het vroegere Oosterlauwers verwant. In het noorden tegen Denemarken wordt het Noord-Fries gebezigd.

Westerlauwers is het Fries dat we kennen uit de Nederlandse provincie Friesland (Fryslân, met als hoofdstad Leeuwarden of *Ljauwert*). Zo'n 450 000 mensen kunnen het spreken, daarvan gebruikt ongeveer 350 000 het als moedertaal. Er bestaat een Standaardfries, gebaseerd op Westerlauwers en opgesteld in 1980 door de zogenaamde "steatestavering" of Statenspelling. Het Fries heeft al enkele decennia een statuut als bestuurstaal in de provincie Friesland/Fryslân, die officieel tweetalig is. Het Fries werd al langer gebruikt in het gerecht maar in '97 werd ook bij wet vastgesteld dat het Fries een evenwaardige status heeft in de rechtspraak. Sedert 1980 wordt het Fries onderwezen in het onderwijs. Veel gemeenten zijn in de praktijk tweetalig en een aantal gemeenten hebben er sinds kort voor gekozen hun gemeentenaam voortaan officieel in het Fries te gebruiken. Niettemin is er voor de Friese taalbeweging nog werk voor de boeg want overheidsdocumenten zijn bijvoorbeeld vaak nog steeds enkel in het Nederlands beschikbaar en hoewel Fries in lokale gerechtskantons gebruikt mag worden, kan dit wel problemen opleveren in hoger beroep. Wat de media betreft is vooral 'omrop fryslân' (http://www1.omropfryslan.nl/) van belang, dat dagelijks radio en televisie uitzendt in het Fries. Op nationaal niveau schenkt de omroep Nederland enkele keren per week aandacht aan het Fries (onder andere voor Schooltelevisie). De Fryske Akademie (http://www.fryskeakademy.nl), opgericht in 1938, is ook van vitaal belang voor de taal en de Friese cultuur. Daarnaast is er de meer militante 'praat mar Frysk' beweging (http://www.praatmarfrysk.nl/) die acties en campagnes voert om het Fries weer te promoten.

Het Saterfries in het Duitse Saterland is het enige restant van het Oosterlauwers en wordt door hooguit enkele duizenden mensen nog gesproken. Deze variant verschilt sterk van het Westerlauwers, zodat ze onderling moeilijk verstaanbaar zijn.

Het Noord-Fries is de meest bedreigde variant van het Fries. Deze taal verschilt vrij sterk van de andere varianten als gevolg van de lange afstand en de geografische isolatie. Noord-Fries kent geen

standaard en de dialecten zijn meestal onder elkaar niet te verstaan. Taalgemeenschappen zijn klein en verspreid, over vasteland en eilanden. De meeste dialecten zijn dan ook aan het uitsterven, behalve enkele uitzonderingen zoals Feering, Öömrang en Bökinghards, die een culturele heropleving kennen, al is het nog niet duidelijk hoe sterk die opleving het in stand houden van het Noord-Fries op langere termijn zal helpen. Positief is dat Duitsland het Noord-Fries erkent en dat er bijvoorbeeld werk wordt gemaakt van tweetalige plaatsnaamborden.

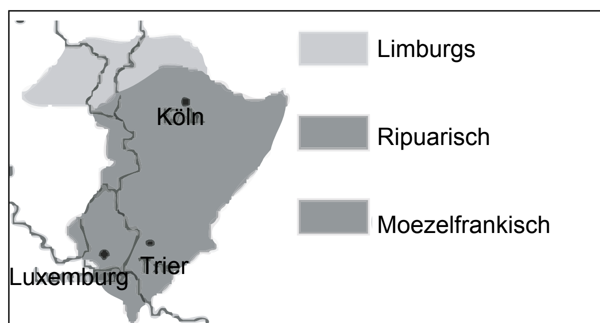

Limburgs:

Limburgs is eigenlijk de verzamelnaam voor dialecten die onderling nogal sterk verschillen. Sommige dialecten in de geografische omschrijving 'Limburg' van vandaag zijn eigenlijk Brabantse dialecten; andere dialecten behoren tot het Midden en Hoogduits. Ook in Duitsland en in de provincie Luik worden Limburgse varianten gesproken (onder meer Welkenraedt). Datgene wat over het algemeen als 'Limburgs' wordt beschouwd (waar de 'k' klank naar 'ch' is verschoven zoals in "ich") is Zuid-Limburgs. Men kan het ook als een overgangsdialect beschouwen tussen Nederlands en Duits. Grosso modo wordt het Limburgs ingedeeld volgens twee 'linies', de ik/ich linie en de maken/machen linie (Benratherlinie), die elk in noord-zuidelijke richting lopen. De Ik-dialecten worden dan tot het Nederlands gerekend, de Ich-varianten tot het Middelduits.

Uit het Limburgs komen enkele van de oudst gekende neergeschreven Nederfrankische teksten, de zogenaamde Wachtendonckse Psalmen, genoemd naar de kanunnik Arnold Wachtendonck uit Munsterbilzen (16de eeuw), die een handschrift gevonden had in zijn abdij dat vermoedelijk uit de tiende eeuw stamde. Toch heeft Limburgs weinig invloed gehad op de vorming van het algemeen Nederlands, dat vooral een Brabants-Vlaams-Hollandse zaak was. Dat is ook een van de redenen waarom Limburgs als aparte streektaal werd erkend in Nederland.

Sinds 1997 heeft Limburgs ook een erkenning als streektaal in Nederland. Dat is vooral een politieke kwestie, want 'Limburgs' is opgevat als een verzamelnaam voor de soms sterk verschillende streektalen in de provincie Limburg.

Middelduitse dialecten

Als overgangsgebied tussen de Nederfrankische en de Hoogduitse dialecten wordt het Middelduits genoemd. Twee dialectgroepen van het Middelduits die in de Benelux worden gesproken zijn het Middenfrankisch (Ripuarisch) en het Moezel-frankisch (Luxemburgs).

Het Middenfrankisch of Ripuarisch wordt gesproken in de streek rond Keulen en het midden-Rijnland, in Zuid-Oost Limburg en in het oosten van de provincie Luik. In de Oostkantons werd dus oorspronkelijk dit dialect gesproken, maar toch werd gekozen voor het standaard Duits als taal van de "Duitstalige Gemeenschap". Het 'platduuts' heeft in Luik een erkenning als streektaal gekregen.

Enkele markante kenmerken van het Ripuarisch dialect van de regio van Kerkrade zijn bijvoorbeeld: de vervanging van 'g' door 'j' zoals in 'jod' voor 'goed' en 'verjease' voor 'vergeten'. Ook werkwoorden worden in sommige dialecten anders vervoegd, zoals bijvoorbeeld "ich lofet" voor 'ik liep'. En uiteraard zijn er heel wat Duitse leenwoorden.

Het Moezelfrankisch of Luxemburgs is een dialect gesproken in Luxemburg, in de streek Sankt-Vith, in en rond Aarlen en in de westelijke Eifel in Duitsland. Ongeveer 300 000 mensen spreken het.

Sinds 1984 is het Luxemburgs een officiële taal in Luxemburg en wordt het ook gebruikt in het bestuur. Maar het is vooral een straattaal, in media en onderwijs speelt de taal weinig rol en staat het in de schaduw van Frans en Duits. Moezelfrankisch is nauw verwant met het Lotharingisch, een dialect dat in het Franse Lotharingen wordt gesproken (niet te verwarren met het Lorrain, een Romaans dialect in dezelfde regio).

Duits (Hoogduits of Standaardduits).

Hoewel de dialecten van de Oostkantons samen met het Luxemburgs eigenlijk tot het Middelduits behoren, hanteert de Duitstalige Gemeenschap het Standaard Duits als gemeenschapstaal. Duits geldt daarmee ook als een van de officiële landstalen van België. Meer en meer mensen in de Oostkantons gebruiken ook het Standaardduits, zodat deze taal stilaan ook tot het talenpatrimonium van de Benelux kan gerekend worden.

Jiddisch

Het Jiddisch is een joodse taal afgeleid van het Hoogduits. Het wordt door kleine gemeenschap wijd verspreid gesproken, vooral in Oost Europa en in de VS., maar ook in mindere mate in de Joodse gemeenschappen in Nederland en Vlaanderen. Het wordt niet als een streektaal beschouwd omdat de territoriale verspreiding daarvoor te klein is, de Jiddisch sprekende gemeenschap beperkt zich tot een klein aantal sprekers in steden als Antwerpen en Amsterdam. Jiddisch heeft wel invloed gehad op de Nederlandse taal, vooral in Holland, met bekende woorden en uitdrukkingen als 'bajes' (gevangenis), 'gabber' (vriend), 'jatten' (stelen), 'mazzel' (geluk), 'mesjogge' (gek), 'stiekem' (heimelijk), ...

Koloniale talen

Buiten Europa zijn er nog streken waar Nederlands of varianten daarvan worden gesproken. Dit is het geval in (voormalige) kolonies van Nederland: Suriname, Aruba, de Nederlandse Antillen, Indonesië en Zuid-Afrika. Door emigratie zijn er ook lokale Nederlandstalige gemeenschappen ontstaan in de VS, Canada, Nieuw-Zeeland en Australië. Het Afrikaans wordt sinds 1925 als een aparte taal beschouwd, gesproken in Zuid-Afrika en Namibië door ongeveer 6,5 miljoen mensen (waarvan overigens 'slechts' de helft blanken). Dat het Afrikaans tot een aparte taal werd geklasseerd is vooral een politieke keuze geweest. Het Afrikaans staat dichter bij het Standaardnederlands dan dialecten als Limburgs en West-Vlaams.

Slot

Uitgaande van taalkundige definities en politieke erkenning komen we tot de slotsom dat er in de regio van de "lage landen" maar liefst acht verschillende Germaanse talen worden gesproken: Nederlands, Nedersaksisch, Fries, Limburgs, Ripuarisch, Luxemburgs, Jiddisch en Hoogduits. In hoeverre dit patrimonium zal behouden blijven in de komende eeuw is nog niet duidelijk, een aantal van de streektalen wordt als 'bedreigd' beschouwd, een tendens die overigens wereldwijd bestaat.
In dit eerste overzicht hebben we ons beperkt tot de Germaanse talen, maar in de Benelux worden uiteraard ook Romaanse gesproken, met Frans als bekendste voorbeeld. In de volgende bijdrage zullen we het hebben over de Langues d'Oil, die worden gesproken in Wallonië en de noordelijke helft van Frankrijk.

Kevin De Laet

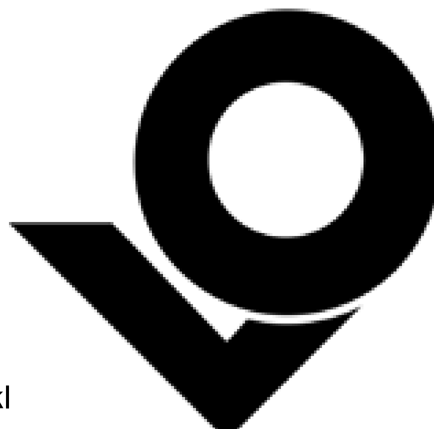

Vizitante Ĉeĥion, ofte turistoj nur restas en la regiono de la ĉefurbo Prago, sed tie estas amaso da turistoj kaj trafiko. En la urbocentro de Písek estas malmultaj aŭtoj kaj pluraj vizitindaj konstruaĵoj; estis agrable kaj senstreĉige pasigi kelkajn tagojn tie. Sabla Printempo estas alispeca aranĝo ol la kutimaj Esperanto-renkontiĝoj: ĝi kombinas turismon kun aktiva klerigado. Ĝin ĉi-jare kunorganizis denove loka klubo de Ĉeĥa Esperanto-Asocio kun ĈEJ kaj E#I.

Pasintjare temis pri Vikipedio; ĉi-jare la ĉefa temo estis la projekto Bretaro. La projekto celas arigi esperantlingvajn librojn, fotojn, sonmaterialon kaj filmojn en centra retejo por konservi la malaperantan verdan kulturon. Partoprenantoj eksciis kiel ciferecigi fotojn kaj tekstojn, kiel fari filmojn kaj kiel registri sonon. Okazis pluraj sesioj samtempe kaj partoprenantoj povis elekti sian preferatan temon. Estis ĉie bona retaliro; baza kondiĉo por tia seminario. Ĉeestis tri kernaj aktivuloj de E#I por kungvidi la trejnadon. Krom ĉeĥoj, venis homoj el Slovakio, Germanio, Francio kaj eĉ Belgio.

Dum vendredvespero estis prezentitaj aktivecoj de E#I kaj aktualaj informoj pri „Esperanto kaj Intereto“. Kiel plej fresan novajon Pavla Dvořáková montris esperantlingvan version de la retpaĝaro de la urbo Písek (www.icpisek.cz). Aperas jam multaj informoj en Vikipedio pri la fama ponto, pri kasteloj en la regiono ktp. Estas konkretaj planoj traduki plurajn retejojn de muzeoj; Ĉeĥa Esperanto-Asocio estas sufiĉe aktiva.

Dum al tuta sabato homoj povis lerni pri cifer-ecigado. Vespere okazis projekciado de E-video-filmoj kaj komuna kantado kaj dimanĉe la grupoj prezentis al ĉiuj, kion novan ili eksciis kaj estigis.

Estis belega vetero dum la semajnfino, kio estis ideala por malkovri la pitoreskan urbon per biciklo. Dum bicikla ekskurso ni povis ĝui la nove konstru-itan vojon laŭ rivero tra arbaro.

Ni rimarkis ke semajnfino estas tro mallonga por profunde lerni pri la diversaj temoj. Organizan-toj esperas ĉefe instigi kaj entuziasmigi homojn. Poste, reveninte hejme, eblas fari pli. Pasintjare pri Vikipedio sufiĉe bone sukcesis, ĉar okazis kel-kaj trejnsesioj tra la jaro en diversaj lokoj.

E#I volas lanĉi la retejon www.bretaro.net ankoraŭ en 2009 kaj serĉas helpantojn por realigi la pro-jekton. Pasintjare la organizantoj ricevis financan subtenon de la urbo Písek . Se ankaŭ ĉi-jare tiu ĉi subenvcio estos atribuita, eblos en 2010 organizi ankoraŭ pli internacian eventon. Klare sentiĝis ĉe la organizantoj la volo krei tradician, kreskantan, ĉiujare revenantan eventon.

Sabla Printempo estis tre bone organizita. Ĉio ebla estis farita por prizorgi la partoprenantojn; eĉ transporto inter la praga flughaveno kaj la urbo, postekskurso ktp. Ni varme rekomendas la aranĝon.

Yves kaj Lode.

En nian mondon venu nova sento

Balans van 50 jaar Esperantist

Als een beweging in crisis is, dan is het nuttig om terug te grijpen naar de oorsprong, naar de oorspronkelijke missie en doelen. Ik meen dat de Esperantobeweging in Vlaanderen in crisis is: jongeren die iets weten over Esperanto zijn nog moeilijk te vinden, de Esperantocursussen verdwijnen de een na de andere bij gebrek aan belangstellenden en het ledenbestand in Vlaanderen verkleint en veroudert. Er wordt weinig ondernomen om hieraan iets te veranderen. Ik zie 3 grote redenen voor de stagnatie.

De eerste is de beslotenheid van de beweging. Als in de club in Antwerpen iets nodig is aan infrastructuur voor de vergaderzaal, dan zijn er vrijwilligers om hieraan te verhelpen en is er geld om het nodige te kopen. Als er sprake is van informatiestands dan blijken ze te duur of er zouden geen vrijwilligers zijn om een stand te bevolken.

De Vlaamse Esperantobond (VEB) heeft een centrum met 7 (deeltijdse) werknemers. Die zorgen voor het verschijnen van het tijdschrift Monato, voor het uitgeven van boeken, voor een boekendienst, voor het bemiddelen van inschrijvingen voor Esperantocongressen en ontmoetingen, voor het beheren van 2 bibliotheken … Maar er is geen persdienst, geen dienst voor informatieverstrekking, voor het geven van voordrachten of lessen, voor het onderhouden van contacten met andere verenigingen of groepen …

Zamenhof zelf begon met het vertalen van de bijbel en Shakespeare. Maar zijn geld en het grootste deel van zijn tijd gingen uiteraard naar het informeren, naar het onderhouden van contacten met geïnteresseerden, met personaliteiten enz.

De pioniers van La Verda Stelo begonnen eerst met publieke voordrachten en met mededelingen aan de pers. Daarop volgden uiteraard cursussen en pas later clubactiviteiten.

Toen ik in de ban geraakte van het Esperanto, maar een gesloten lokale club van ouderen ontmoette, heb ik duizenden folders in brievenbussen gestoken. Dat had nauwelijks succes. Met persoonlijke contacten slaagde ik er wel in een jongerenclubje op gang te trekken. Eerst in JAS (Antwerpse Jongeren), later in BEJA (Belgische Jongeren) vormden we een actief, hecht samenwerkend groepje, dat zo veel mogelijk contact zocht met niet-Esperanto-organisaties.

Ik heb de indruk dat de hoogtepunten van onze beweging tijdens mijn actieve periode vooral die zijn waar de Esperantobeweging naar buiten trad. Die waren blijkbaar zowel boeiend voor leden als voor niet-leden. Ik noem enkele voorbeelden:

- De optredens van buitenlandse Esperanto-artiesten voor een breed publiek, georganiseerd door Jo Haazen.

- Het Esperantocongres in het Bouwcentrum met o.a. een toespraak door rector Hendrik Brugmans van het Europa college te Brugge.

- Het uitgeven, door Paul Peeraerts, van het onafhankelijk blad “Esperanto Panorama” met tientallen (honderden?) abonnees, die geen lid waren van de Esperantobeweging.

- Test 5000, op initiatief van Paul Peeraerts, met een enorme weerklank in de pers en meer dan 4000 deelnemers voor een proefcursus Esperanto.

- Het Wereld-esperantocongres in 1982, waar voor het eerst het publiek vrije toegang had tot de ontvangsthal.

- In 1978 begon een spectaculaire opbloei van

Esperanto in Iran onder impuls van Dr. Saheb-Zamani. In 1979 maakte ik in Grésillon kennis met zijn echtgenote. Die vertelde dat het succes grotendeels te danken was aan het feit dat Saheb-Zamani al zijn tijd en energie besteedde aan het bewerken van de communicatiemedia. Toen zij later Antwerpen bezocht, kreeg ik de kans om de raad uit te testen. Het gevolg was een vriendschap met de toen befaamde journalist Johan Staes en een reeks grote, stimulerende artikels in Gazet van Antwerpen. In september boden zich in Quellinstraat 34 kandidaten aan voor de Esperanto-cursus en een laaiend enthousiasme bij nieuwelingen! Dat aantal is nooit voordien of nadien nog gehaald.

- 1987, het Esperantojubileumjaar leverde verschillende Tv-programma's een hele reeks radioprogramma's en zowat 100 vermeldingen in kranten en tijdschriften. Uiteraard was het gevolg een heropleving van publieke belangstelling, dat zijn weerklank vond in de cursussen.

- De tentoonstelling van kindertekeningen uit Samarkand.

- De infostands op de educatieve beurzen in Gent.

- De talenfestivals in Leuven, enz.

De VEB heeft uiteraard geen financiële ademruimte om dure informatiecampagnes te voeren. Maar een Edmond Plutniak uit Arras bijvoorbeeld is er al verschillende keren in geslaagd om een groot publiek te mobiliseren voor een festival waarin Esperanto een rol speelt en er nog een hele som geld aan over te houden voor verdere informatieverstrekking. De bovenvermelde initiatieven waren trouwens (behoudens de educatieve beurzen) ook zelfbedruipend of brachten zelfs geld in het laatje.

Het uitgeven van Monato, van boeken en andere tijdschriften, het clubleven … zijn uitermate belangrijk voor onze beweging. Maar de verhouding tussen informatie, onderricht en toepassingen is fout. Als het Esperantoleven stagneert zou de informatie absolute prioriteit moeten krijgen. Ik vind het dramatisch, dat een beweging, die ontstaan is om internationale communicatie mogelijk te maken voor een breed publiek blijkbaar het brede publiek schuwt!

Twee andere redenen van stagnatie zijn individualisme en amateurisme. Het tweede is het gevolg van het eerste. Een vrijwilliger kan heel professioneel werken en een werknemer kan heel amateuristisch te werk gaan. Maar iedereen heeft zijn beperkingen en tekorten. Die zijn maar op te vangen als er teamwork geleverd wordt, waarbij de beperkingen van de ene worden gecompenseerd door de kwaliteiten van een ander. De meeste initiatieven in de Esperantobeweging zijn echter het werk van één persoon. En dat beïnvloed de kwaliteit in negatieve zin.

Mijn grootste ontgoocheling als bestuurslid heb ik ervaren in 2003. Tot en met 2004 kreeg de VEB van Volksontwikkeling jaarlijks een subsidie van ong. 40.000 euro. Maar er werden nieuwe subsidieregels goedgekeurd. We konden enkel erkenning krijgen als beweging. Een beweging moet echter voornamelijk werken voor een breed publiek en niet enkel voor de leden. Om erkenning te bekomen moesten we een beleidsplan indienen.

Het gevolg was wel drastisch: ofwel verloren we de subsidie helemaal, ofwel kregen we een gegarandeerde subsidie van minimum 100.000 euro gedurende 4 jaar! Tijdens cursussen, die ik in 2002 volgde, als voorbereiding op het opmaken

van een beleidsplan, werd herhaaldelijk de nadruk gelegd op het feit dat, voor enige kans op slagen, het opstellen van een beleidsplan moet gebeuren met medewerking van *iedereen* die beleidsverantwoordelijkheid heeft in de beweging. Maar de werknemers van het Esperantocentrum en mijn collega's in het bestuur hadden elk hun eigen taken en hun eigen zorgen. Ondanks aandringen bij mijn collega's werd ons beleidsplan een eenmansproduct … en we werden gebuisd! Parallel nam ik als extern waarnemer deel aan de voorbereidingen voor het beleidsplan van Het Vlaams Kruis. Bij elke vergadering was ieder verantwoordelijke aanwezig, telkens met een goed uitgewerkt huiswerk. En zij zijn geslaagd.

Natuurlijk was samenwerking in de schoot van de VEB geen garantie om te slagen, maar het zou onze kansen véél groter gemaakt hebben. Als we onszelf heel kritisch durven bekijken kunnen we ons afvragen of we subsidie verdienen: heeft een vereniging, die zich opsluit in kleine clubjes en haast uitsluitend werkt voor eigen leden recht op publiek geld dat dient om iets waardevols op gang te brengen in de maatschappij?

Je kan bovenstaande paragraaf lezen als een scherpe kritiek op andere actievelingen in de Esperantobeweging. Voor mij is het echter een zelfevaluatie. De taak van iemand, die de leiding wil nemen is om mogelijkheden te zien en zijn vrienden/medestanders daarvan te overtuigen en te mobiliseren. Ik vind het een persoonlijke mislukking dat mij dat laatste niet gelukt is.

In al de besturen van de Esperantobeweging, waaraan ik deelnam, zowel lokaal, nationaal als internationaal, heb ik weinig spanningen of ruzies meegemaakt. We kwamen samen als vrienden. Maar toch heb ik nooit het gevoel gehad van in een hecht team te werken dat de krachten bundelt om dezelfde doelen te bereiken.

Het is nochtans mogelijk. Ik heb die teamgeest wel ervaren bij het realiseren van projecten, zoals het organiseren van het congres in het Bouwcentrum, het Wereldcongres in Antwerpen, de internationale ontmoetingen in Antwerpen '93 en volgende, het jubileum van La Verda Stelo. Ongetwijfeld is die sfeer er ook bij het organiseren van manifestaties in andere lokale groepen, zoals Gent, Kortrijk, Leuven, Londerzeel, Oostende, Tienen … Terloops wil ik aanstippen dat ik het daarom beter acht dat een algemene vergadering alleen een voorzitter kiest, die dan zelf zijn bestuur samenstelt, in plaats van een gans bestuur te kiezen.

Toen ik overtuigd was dat het tijd werd om mijn bestuursfuncties door te geven verwachtte ik veel van de jongeren, die het van mij overnamen: ik dacht dat zij vlugger als een team zouden opereren. Ik probeerde ze te inspireren en te stimuleren voor mijn ideeën. Maar jongeren hebben natuurlijk ook hun problemen en blijkbaar veel meer moeite om tijd vrij te maken als vrijwilliger in een beweging dan onze generatie. Ik merk intussen niet veel van een nieuw dynamisme als team. Wellicht was het naïef van mij om te verwachten dat jongeren zouden realiseren wat mij in 50 jaar niet gelukt is. Dit kritische artikel is voor mij in de eerste plaats een analyse van de mislukking van de dromen van een actieveling, dan een verwijt aan anderen.

En toch droom ik er nog van dat een man of vrouw dit leest en denkt: "Ik begrijp wat Ivo bedoelt, ik geloof dat Esperanto nog heel wat kan betekenen in de huidige maatschappij, ik zie mogelijkheden, ik voel enthousiasme, ik weet dat ik vrienden kan overtuigen om een team te vormen en hieraan te werken … ja, wij kunnen het!"

Ivo Durwael

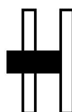

Brussel drietalig?

Hebben we nu eindelijk door dat Brussel een internationale stad is, waar bijna de helft van de bevolking uit de rest van Europa en de wereld komt? Waar de lingua franca het Frans is maar waar ook een derde van de bevolking Nederlands en Engels spreekt? Willen we daar dan eindelijk iets mee doen en het Engels ook een status als onthaaltaal geven op de gemeentehuizen en in de administratie van het Hoofdstedelijk Gewest? (Brussels VLD-politicus op zijn verkiezingswebsite http://www.gatzverkooptlucht.be/)

Europese taalproblematiek

De „Gazette européenne des langues" of „European Language Gazette" is een halfjaarlijkse elektronische nieuwsbrief over taalproblematiek binnen de Raad van Europa. Zich abonneren kan op http://www.ecml.at/news/newsletter.asp?t=NL 200812&&&&l=E (dit is voor de Engelse versie, rechts boven op het scherm is een knop om naar de Franse versie te gaan).

Vlaams Parlement

Het Vlaamse Parlement had eind maart een opmerkelijke aandacht voor taalproblematiek: een motie over „de gebrekkige taalvaardigheid Nederlands in Vlaanderen" (stuk 2180); een motie over „de verdere evolutie van de Taalunie, en dit in het licht van de algemene taalverloedering" (stuk 2179); een ontwerp van decreet betreffende „de kwaliteit van onderwijs" (stuk 2160); een voorstel van decreet „tot bescherming van de namen van de openbare wegen en pleinen" (stuk 2142); maar ook een voorstel van resolutie over de „ontwikkeling van een Vlaams kwaliteitslabel Made in Flanders" (stuk 2140). (www.vlaamsparlement.be)

Talen in gevaar

Unesco heeft onlangs een lijst gepubliceerd van talen (en dialecten) die het gevaar lopen te verdwijnen. Deze informatie kan bekeken worden op de website van Unesco, http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00206. (Taalpost)

Esperanto

Proeflezen

Vaak stellen Esperanto-auteurs het op prijs dat hun teksten nagelezen worden door iemand met een andere moedertaal dan de hunne. Wie hierin geïnteresseerd is, kan lid worden van de lijst „la-bona-teksto". (http://groups.yahoo.com/group/la-bona-teksto/)

Uitwisseling Frankrijk-Italië

De Bretoense zuivelfabricant Triballat (met onder meer het merk SojaSun) wil de contacten met het personeel van zijn Italiaans filiaal Integralimenti in het Esperanto laten verlopen. Er worden nu taalcursussen gegeven; de resultaten zouden over enkele maanden moeten bekend zijn. (www.linguaforce.com/presse)

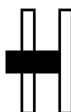

Tenzij anders vermeld zijn alle vergaderingen gratis en voor iedereen toegankelijk. Let wel dat de meeste activiteiten in het Esperanto doorgaan. Uiteraard zijn we steeds bereid geïnteresseerde bezoekers in het Nederlands te woord te staan.

ANTWERPEN – Groep "Esperanto-Antwerpen"

www.geocities.com/esperanto_antwerpen

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.15 uur. Iedereen is welkom.

Elke vrijdagavond is er een bijeenkomst. Het programma zal tijdig verschijnen op volgende webstek: http://esperanto-antwerpen.weebly.com/

vrijdag 1 mei: conversatieronde

vrijdag 8 mei: J.L. Besada uit Cuba

vrijdag 15 mei: Kiki geeft een voordracht over Georgië : het einde van het conflict ?

vrijdag 22 mei: gezelschapsspellen

vrijdag 29 mei: Jakvo vertelt ons over "20 jaar esperantist zijn"

vrijdag 5 juni: Agnes Geelen stelt ons een internationale bijeenkomst in Turkije voor: de 2de Midden-oosten bijeenkomst in Iznik, Turkije met deelnemers uit Israel, Iran en 14 andere nationaliteiten uit 3 continenten.

vrijdag 12 juni: zie http://esperanto-antwerpen.weebly.com of het kastje aan de voordeur

vrijdag 19 juni: zie webstek

vrijdag 26 juni: zie webstek

BRUGGE - Paco kaj Justeco

Het bezoek aan de tentoonstelling "Karel de Stoute" van 16 mei heeft veel succes. Voor meer informatie: Heidi Goes, heidi.goes#gmail.com of 05/675178.

6 juni: Bijeenkomst over de geschiedenis van Esperanto in Brugge. Iedereen die wat van de geschiedenis kent, mag komen vertellen; wie er meer over wil weten is zeer welkom! De plaats van de bijeenkomst wordt nog aangekondigd en zal te bevragen zijn bij Heidi Goes, heidi.goes#gmail.com of 05/675178.

BRUSSEL – Esperantista Brusela Grupo

http://users.belgacom.net/EBG

Opgelet: nieuwe vergaderplaats: gebouw Van Maerlant, op de hoek van de gelijknamige straat en de Belliard-straat, tegenover het Leopoldpark, dicht bij metrostation Maelbeek. Aangezien dit gebouw tot de Europese Instellingen behoort, is er een vrij strenge controle. Bezoekers gelieven zich op voorhand aan te melden.

Info: Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint-Genesius-Rode, tel.: 02 358 42 14, helene.falk#skynet.be

KALMTHOUT - La Erikejo

http://users.telenet.be/La.Erikejo/Index.htm

donderdag 28 mei Woordenschatavond (Anita Scheenaerts): aan de hand van omschrijvingen zoeken we Esperantowoorden. Breng je woordenboek mee en zoek als voorbereiding vijf (nuttige) woorden waarvan je denkt dat de anderen ze niet kennen!

donderdag 23 juni Onze jaarlijkse wandeling gaat dit jaar door in Hoevenen. Na de wandeling bezoeken wij een taverne in de omgeving.

KAPELLE – Esperanto-Grupo "Meza Zelando"

Voor onze avonden, de laatste vrijdag van de maand om 19.30 u., worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Inlichtingen over programma en plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT Koninklijke Esperantogroep La Konkordo

esperanto.kortrijk#esperantoland.org

LEUVEN - Esperanto 3000

http://www.esperanto.be/esperanto3000

Zoals steeds gaan al onze activiteiten door in het Cultureel Centrum, Brusselsestraat 63, Leuven.

Info: Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320, Hamme-Mille, tel.: 010 86 01 12. rogergoris#versateladsl.be

woensdag 13 mei: Vespero 3000: Juan De Besada uit Cuba

woensdag 10 juni: Vespero 3000: Voordracht (zie webstek)

OOSTENDE - La Konko

Alle activiteiten gaan door in de Vercamers-school, Northlaan 14 te Oostende. Meer info : Marc Cuffez, voorzitter via 0486 362365 of marc.cuffez#telenet.be; Flory Witdoeckt, onder-voorzitter via 059 702914 of flory2#witdoeckt.be

-Cursus voor gevorderden elke maandag 14u30 tot 16u30 o.l.v. Germain Pirlot (niet tijdens vakanties en feestdagen)

woensdag 13 mei: Gespreksavond voor gevorderden 19u-21u o.l.v. Marc Cuffez

woensdag 27 mei: Gespreksavond voor gevorderden 19u-21u o.l.v. Else Huisseune

woensdag 10 juni: Voordrachtavond over Tanzania door Yola Steyaert

woensdag 24 juni: Viering einde werkjaar om 19u (meer info volgt later)

TIENEN – La Hirundo

http://home.tiscali.be/lahirundo/

Info: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen.
Tel en fax: 016 / 81 52 46,
e-post: bert.boon#skynet.be

Zaterdag 9 mei: wandeling in De Kluis nabij Leuven. Inschrijven via <printempopromenado#sel-belgio.be>. Aanvang: 14u; kostprijs 2 euro. Info: Stein Hautekees 0484 086 012.

GENT – La Progreso

http://www.esperanto.be/gent

zaterdag 30 mei: onze jaarlijkse zoektocht door Gent. Hou deze datum alvast vrij.

30 mei 2009
jaarlijkse zoektocht door Gent

http://www.esperanto.be/gent; gent@esperanto.be

ISSN-0772-540 X Afgiftekantoor Antwerpen X
Tweemaandelijks tijdschrift

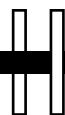

Contactadressen in Vlaanderen

ANTWERPEN *Esperanto-Antwerpen*, p/a Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: 03 234 34 00, E-post: esperanto-antwerpen#esperanto.be
BRUGGE *Paco kaj justeco*, Heidi Goes, Assebroeklaan 2, 8310 Brugge, tel. (0)50 675178 , heidi.goes#gmail.com
BRUSSEL H. Falck, Eikenlaan 7, 1640 St.-Genesius-Rode, tel. 02 358 42 14, E-post: helene.falk#skynet.be
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: 09 230 16 77, E-post: gent#esperanto.be
KALMTHOUT *La Erikejo*, Mireille Smet-Storms op 03 666 83 19 of via mireillestorms#hotmail.com
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: 051 56 90 30. E-post: esperanto.kortrijk#esperantoland.org
- Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: 056 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 3000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: 010 86 01 12. E-post: rogergoris#versateladsl.be.
LIMBURG *Limburgse Esperantovereniging* H. Schutters, Panhovenstraat 10, 3930 Peer, tel.: 011 63 55 92. E-post: henri.schutters#skynet.be.
LONDERZEEL Frederik Van den Brande, Hof ter Winkelen, Holle Eikstraat 25, 1840 Londerzeel. Tel.: 052 30 01 66, fax: 052 30 53 65. E-post: comite.jean.pain#skynet.be.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, 8400 Oostende, tel.: 0486 36 23 65 (gsm)
ROESELARE / TIELT zie KORTRIJK
TIENEN *La Hirundo* B. Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen, tel.: 016 81 52 46, e-post: bert.boon#skynet.be.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel.+fax: 014 45 13 29. E-post:dan.vanherpe#pandora.be

Contactadressen in Nederland

ALKMAAR Joh.Heijstra, Breedelaan 69, 1851 MB Heiloo, tel.(072)5332344.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Molenstraat 20, 7607 AL Almelo. Tel. 0546 819403.
APELDOORN: Mevr. A. Schouten, Dintel 20, 733 MC Apeldoorn. Tel. 055 5332923.
BEVERWIJK *Stelrondo* R. Moerbeek, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77.
DEN HELDER *Esperanto-klubo Den Helder* , Kruiszwin 1205, NL-1780 LE Den Helder.
DEVENTER zie ALMELO.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GRONINGEN *Esperantocentrum*, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen, tel.: (050) 527 45 72 of (059) 849 14 88.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
KAPELLE Zelanda Esperanto-grupo Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63 of (0118) 61 48 34.
LEIDSCHENDAM-VOORBURG: M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29. E-post: marjet.erasmus#zonnet.nl
ROTTERDAM *Merkurio* P. Schuil, Park Vossendijk 331, 3192 XG Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TANEF/*La Migranto* Aad Demmendaal-o/d Brouw, Boekenrode 11, NL-3085 JA Rotterdam. E-post:a.m.demmendaal#planet.nl.
TERNEUZEN Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
VOORBURG: zie Esperantogroep LEIDSCHENDAM-VOORBURG
WIJLRE Esperantogrupo Marnolando, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM Esperantocentrum PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.
ZEEUWS-VLAANDEREN: Det Koning, van Speykstraat 19, 4535 BN Terneuzen, tel.: 0115 – 694 670, E-post: det#digitalplaygrounds.com

Andere nuttige adressen

Vlaamse Esperantobond / Flandra EsperantoLigo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: 03 234 34 00, Fax.: 03 234 54 33. Epost: info#fel.esperanto.be. Internet: www.esperanto.be
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging / Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B2000 Antwerpen. Tel.: 03 234 34 00 Epost: fleja#esperanto.be.
ILEI-Belgio: Iwona Kocieba, Graaf de Fienneslaan 54, BE-2650 Edegem, iwona.kocieba#telenet.be
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta EsperantoLigo (SEL) Stein Hautekees, St Gillisplein,17 B-3300 Kumtich- Tienen, stein.hautekees#advalvas.be Zie ook: www.lahirundo.yucom.be
Association pour l'Esperanto, p/a Marcel Delforge, rue des Glacières 16, B6001 Charleroi (Marcinelle). Tel.: + fax: 071 43 14 13. Epost: mardelforge#brutele.be.
Belga Esperanto Fervojista Asocio (Spoorwegesperantisten), Lucien De Sutter, Frère Orbanstraat 210, 8400 Oostende. Tel:059 50 18 25.
EsperantoNederland, Tulpstraat 110, 2841 AE Moordrecht (Nederland), Tel.: 0182-374058, E-post: sekretario#esperanto-nederland.nl.
Hoofdkantoor van de Esperanto WereldVereniging/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL3015 BJ Rotterdam, tel.: 00 31 10 436 10 44. Epost: uea#inter.nl.net.

Bestuursleden van FEL

Voorzitter:	Lode Van de Velde, Hof Van Tichelen 20/3, 2020 Antwerpen, 03/899.08.73, lodchjo#yahoo.com
Ondervoorz.:	Flory Witdoeckt, Wapenplein 17 - 8, 8400 Oostende, 059/70.29.14, flory#witdoeckt.be
Penningm.:	Helena Van der Steen, Turnhoutsebaan 459, 2140 Borgerhout, h.vdsteen#scarlet.be
Secretaris:	Kevin De Laet, Muizenstraat 5/3, 2060 Antwerpen, KevinDL#hotmail.com
Bestuurslid:	Walter Vandenkieboom, Wapenplein 17 - 8,, 8400 Oostende, 059/70.29.14
Bestuurslid:	Bart Demeyere, Albert Dyserynckstraat 28, 8200 Brugge bart.demeyere#esperanto.be
Bestuurslid:	Yves Nevelsteen, Koning Albertlaan 147, 9000 Gent. Tel. 09/3307156, yves.nevelsteen#telenet.be

ISSN-0772-540 X Afgiftekantoor Antwerpen X
Tweemaandelijks tijdschrift

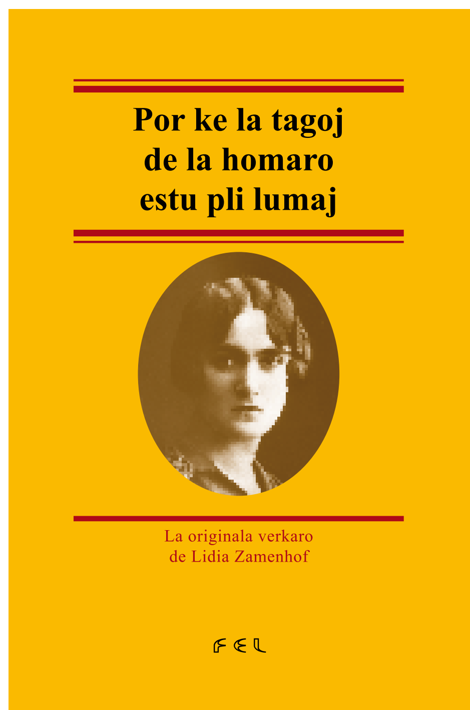

La vivon de Lidia Zamenhof, plej juna el la tri Zamenhof-infanoj, stampis la du mond-militoj. La unuan ŝi travivis adoleske kaj dum la dua ŝi pereis koncentreje. Ŝiaj en tiu ĉi volumo kolektitaj artikoloj, paroladoj kaj fikciaj verkoj pentras unikan bildon de la periodo intermilita. Ili sumiĝas al granda, arda prediko por la esperantistojn savi kaj mobilizi. Ŝi volis ilin savi de la regantaj naziismo, rasismo kaj aliaj materiismaj ideologioj. Kaj ŝi sopiris vidi ilin fermenti la venon de paca kaj justa estonteco pri kiu revis ŝia patro kaj kiun profetis ŝia religio.

Lidja Zamenhof apartenas al la idea, intelekta kaj kultura elito de la Esperanto-komunumo. Tiukaŭze tio kion ŝi postlasis devas esti alproprigita kaj konsistigi gravan parton de ĝia kulturo… Publikigon por la unua fojo kaj en unu volumo de la kolektitaj artikoloj, paroladoj, leteroj kaj kelkaj aliaj dokumentoj plume de Lidja Zamenhof, ankaŭ kelkaj artikoloj pri ŝi, oni devas konsi-deri gravan paŝon ebligantan ne nur al la esplorantoj de la historio kaj kulturo de la Movado, sed entute al la esperantistaro konatiĝon kun la postlasaĵo de Lidja, avana kultur-kreintino.

Zofia Banet-Fornalowa

… kliniĝante sur la vivo, sur la agado de Lidia, mi miris fronte al la pura idealismo kiu estis la ŝia. Esperanto, ne nur la lingvo, sed ĉefe ĝia Interna Ideo, kompletigata de la bahaisma Kredo, plenigis la vivon de Lidia …, kiu dediĉis sian vivon al la estontaj pli lumaj tagoj de la homaro.

Louis C. Zaleski-Zamenhof

www.retbutiko.net